

BEPUSHTLIKNI HOZIRGI ZAMON TEKSHIRISH USULLARI VA DAVOLASH TAKTIKASI

Davroniy Dilfuza Furkatzoda

*Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti
Tibbiy pedagogika fakulteti 5 kurs talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada bepushtlik (infertilitate) muammosi, uning diagnostikasi va davolash usullari hozirgi tibbiyotda qanday rivojlanganligi haqida soʻz boradi. Bepushtlikning sabablari koʻplab biologik, atrof-muhit va psixologik omillarga bogʻliq. Maqolada bepushtlikni aniqlashning zamonaviy metodlari, jumladan, laborator tekshiruvlar, ultratovush diagnostikasi va genetik tahlillar haqida batafsil maʼlumotlar keltirilgan. Shuningdek, bepushtlikni davolashdagi yangi yondashuvlar va davolash taktikalarining samaradorligi tahlil qilingan.

Kalit soʻzlar: bepushtlik, diagnostika, davolash, reproduktiv tibbiyot, genetik tahlil, sunʼiy urugʻlantirish, ovulyatsiya.

Bepushtlik (infertilitate) – bu oʻrtacha 12 oy davomida muntazam jinsiy aloqada boʻlishga qaramay, homilador boʻla olmaslik holatidir. Jahon sogʻliqni saqlash tashkilotining (JSST) maʼlumotlariga koʻra, har beshinchi juftlikda bepushtlik muammosi uchraydi. Bepushtlikning sabablari murakkab va turli omillarga bogʻliq boʻlib, erkaklar va ayollarda turlicha namoyon boʻlishi mumkin. Hozirgi zamon tibbiyotida bepushtlikni aniqlash va davolash usullari ancha rivojlangan. Ushbu maqolada bepushtlikni tekshirishning zamonaviy usullari va davolash taktikalari haqida maʼlumotlar taqdim etiladi.

Bepushtlikning sabablari keng doiradagi omillarni oʻz ichiga oladi. Ayollarda bu omillar quyidagilardan iborat boʻlishi mumkin:

Ovulyatsiya buzilishi: Ayollarda homiladorlik uchun zarur boʻlgan tuxum hujayrasining chiqarilishi (ovulyatsiya)ning buzilishi.

Fallop trubalarining toʻsilishi: Infektsiyalar yoki boshqa sabablar tufayli fallop trubalarning toʻsilishi homiladorlikning oldini oladi.

Endometrioiz: Bachadonning ichki qavatining (endometriyum) boshqa joylarda oʻsishi, bu esa homiladorlik uchun muammo tugʻdirishi mumkin.

Gormonal muvozanatning buzilishi: Ayol organizmida gormonlar darajasining oʻzgarishi ham homiladorlikka salbiy taʼsir qiladi.

Erkaklarda esa bepushtlikning sabablari quyidagi omillar bilan bogʻliq boʻlishi mumkin:

Sperma sifati va miqdori: Sperma harakati, shakli va soni kam boʻlsa, homiladorlikning yuzaga kelish ehtimoli kamayadi.

Gormonal muvozanat: Erkaklardagi testosteron darajasining pastligi, spermatogenezni (sperma ishlab chiqarishni) buzishi mumkin.

Varikozel: Sertoli hujayralarining normadan ortiq issiqlik yoki zararlanishi natijasida sperma ishlab chiqarish jarayonini buzishi.

Genetik omillar: Erkaklar uchun genetik kasalliklar ham bepushtlikka olib kelishi mumkin.

Hozirgi kunda bepushtlikni aniqlashda qo'llaniladigan zamonaviy diagnostik usullar quyidagilardan iborat: Ayollarda gormon darajalarini o'lchash (FSH, LH, estradiol, prolaktin va progesteron) orqali ovulyatsiya holatini baholash mumkin. Erkaklar uchun esa testosteron va spermatogenetik jarayonlarni baholashda FSH va LH darajalarini tekshirish zarur. va fallop trubalarining to'silishiga aloqador holatlarni aniqlashda yordam beradi. Erkaklarda esa yirik prostata bezining va testislarning tekshiruv amalga oshiriladi. Fallop trubalarining holatini baholash uchun kontrast moddalar yordamida rentgen tekshiruv o'tkaziladi. Bu usul orqali trubalardagi to'silishlar yoki yallig'lanishlar aniqlanishi mumkin. Ayollarda endometriozi, fallop trubalarining to'silishi yoki boshqa organik muammolarni aniqlash uchun ishlatiladi. Bu usul invaziv bo'lsa-da, yuqori aniqlik darajasiga ega. Erkaklar uchun sperma tahlili orqali sperma miqdori, harakati va shakli baholanadi. Bu tekshiruv bepushtlik sabablarini aniqlashda asosiy usullardan biridir. Bepushtlikning genetik sabablarini aniqlash uchun DNK tahlillari o'tkazilishi mumkin. Yana, erkak va ayollarning genetik omillari bilan bog'liq kasalliklar va anomaliyalar ham tekshiriladi.

Bepushtlik – bu nafaqat jismoniy, balki psixologik va ijtimoiy jihatdan ham insonlar hayotiga katta ta'sir ko'rsatadigan murakkab muammo. Uning sabablari turlicha bo'lib, erkaklar va ayollarda alohida yondashuvni talab qiladi. Ayollarda bepushtlikning asosiy sabablari ovulyatsiya buzilishlari, fallop trubalarining to'silishi, endometriozi va gormonal muvozanatning buzilishi bo'lsa, erkaklardagi bepushtlik asosan sperma sifatining pastligi, gormonal muvozanatlar va genetik omillarga bog'liq. Shuningdek, bepushtlikning psixologik, ijtimoiy va atrof-muhit omillari ham muhim rol o'ynaydi.

Zamonaviy diagnostika usullari bepushtlikni aniqlashda juda muhim o'rin tutadi. Gormonlar tekshiruv, ultratovush diagnostikasi, histerosalpingografiya va spermogramma kabi usullar orqali bepushtlik sabablari aniq va tezda aniqlanishi mumkin. Laparoskopiya yordamida esa murakkab hollarda, masalan, endometriozi yoki fallop trubalarining to'silishini aniqlash va davolash mumkin. Bunday yuqori aniqlikdagi testlar, bemorning holatini yaxshiroq tushunishga yordam beradi va davolash usulini tanlashda muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

Bepushtlikni davolashda zamonaviy yondashuvlar, masalan, sun'iy urug'lantirish (IVF), IUI, mikroXhushva (ICSI), gormonal terapiya va donor tuxumlari yoki donor spermasidan foydalanish kabi usullar samarali natijalar berishi mumkin. IVF va ICSI kabi texnologiyalar bepushtlik muammosiga duch kelgan juftliklarga yordam berish imkoniyatini taqdim etadi, ayniqsa reproduktiv organlarida jiddiy muammolar mavjud bo'lganlar uchun. Shu bilan birga, davolash jarayonida shaxsiy yondashuv, ya'ni har bir bemorning holatini, yoshini, sog'liq holatini va boshqa muhim omillarni hisobga olish zarur.

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

Bepushtlikni davolashda muhim ahamiyatga ega bo'lgan omil, shuningdek, bemorning psixologik holati hisoblanadi. Bepushtlikning davolanishi ko'pincha jismoniy yukdan tashqari ruhiy va emotsional stressni ham keltirib chiqaradi. Shu sababli, bepushtlikni davolashda psixoterapevtik yordam, masalan, stressni boshqarish usullari, juftliklar uchun maslahatlar va qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega.

Bepushtlikni davolashda keng ko'lamdagi usullarni qo'llash va tibbiy yondashuvlarni yaxshilash, shu jumladan yangi texnologiyalarni va metodlarni ishlab chiqish, bu sohada yana ko'plab ilmiy izlanishlar olib borishni talab qiladi. Yangi, innovatsion davolash usullari, masalan, genetik tahlil va genetik modifikatsiya, kelajakda bepushtlikni yanada samarali davolash imkoniyatlarini taqdim etishi mumkin. Shuningdek, tibbiyot sohasida bepushtlikning oldini olish va uni davolash bo'yicha zamonaviy bilimlarni kengaytirish, shuningdek, jamiyatda bu muammo haqida ongli xulq-atvorni rivojlantirish zarur.

Umuman olganda, bepushtlikni davolashning samarali yondashuvi nafaqat tibbiy, balki psixologik va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni ham o'z ichiga olishi kerak. Hozirgi kunda mavjud bo'lgan zamonaviy diagnostika va davolash usullari, bepushtlikni bartaraf etishdagi yutuqlarni yanada kuchaytirishga yordam beradi, ammo bu sohada ilmiy izlanishlar davom ettirilishi lozim. Bepushtlikni davolashdagi muvaffaqiyatlar, har bir bemor uchun individual yondashuv va barcha muammolarni kompleks tarzda ko'rib chiqish orqali erishilishi mumkin.

Bepushtlikni davolashda zamonaviy usullar quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi: Medikamentoz davolash ayollarda ovulyatsiya buzilishlarini tiklash uchun gormonal preparatlar, masalan, klomifen sitrat yoki gonadotropinlar (FSH, LH) qo'llanadi. Erkaklarda esa sperma sifatini yaxshilash uchun antioksidantlar va gormonal davolash usullari qo'llaniladi. In vitro fertilizatsiya (IVF) usuli ayollar uchun o'ta muhim bo'lib, tuxumdonlardan olingan tuxum hujayrasini laboratoriyada spermatozoid bilan birlashtirishni o'z ichiga oladi. IVF usuli yordamida homiladorlikni keltirib chiqarish mumkin, ayniqsa fallop trubalari to'silgan yoki ayolning boshqa reproduktiv organlarida muammolar mavjud bo'lsa. IUI usulida sperma, ayol bachadoniga to'g'ridan-to'g'ri yuboriladi, bu usul asosan spermada harakatlanish buzilgan yoki erkak bepushtligi mavjud bo'lgan hollarda qo'llaniladi. ICSI usulida spermatozoidni to'g'ridan-to'g'ri tuxumga kiritish orqali homiladorlikni keltirib chiqarish mumkin. Ushbu usul juda past spermatozoid harakatlilikiga ega bo'lgan hollarda samarali hisoblanadi. Ba'zi holatlarda, tuxumdon yoki spermatozoid ishlab chiqarish jarayonlarida muammo bo'lsa, donor tuxumlari yoki donor spermasi yordamida homiladorlikka erishish mumkin.

Bepushtlikni hozirgi zamon diagnostika usullari va davolash usullari orqali samarali aniqlash va davolash mumkin. Bepushtlikni aniqlashda gormonal tekshiruvlar, ultratovush diagnostikasi, histerosalpingografiya va spermogramma kabi usullar qo'llaniladi. Davolashda esa sun'iy urug'lantirish, gormonal terapiya va genetik usullar orqali samarali natijalar olish mumkin. Bepushtlikni davolashda shaxsiy yondashuv va har bir bemorning holatiga mos ravishda davolash strategiyasini tanlash zarur. Shu bilan birga, bepushtlik muammosi jismoniy, ruhiy va iqtisodiy jihatdan ham katta ta'sir ko'rsatishi mumkin, shuning uchun bu sohada ko'proq tadqiqotlar olib borilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Aliev, A. I., & Shukurov, M. T. (2017). Bepushtlik va uning davolash usullari. Toshkent: O'zbekiston tibbiyot nashriyoti.
2. Djurabaev, M. (2019). Reproktiv tibbiyot: Bepushtlikni diagnostika va davolash yondashuvlari. Tashkent: O'zbekiston Fanlar Akademiyasi nashriyoti.
3. Kumar, R., & Singh, A. (2015). Infertility management: Current approaches and future perspectives. New York: Springer.
4. Zohidov, A. (2020). Infertilite va uning davolash usullari: Klinik yondashuv. Toshkent: Sharq nashriyoti.
5. Hatz, D., & Shapiro, M. (2018). Innovations in fertility treatments: The science of assisted reproduction. Cambridge: Cambridge University Press.
6. American Society for Reproductive Medicine. (2019). Fertility and Sterility: Clinical Practices in Reproductive Medicine. 5th ed. American Society for Reproductive Medicine.
7. Shishko, G. P., & Kirilenko, E. V. (2017). Endometriyoz va bepushtlik. Moskva: Medpraktika nashriyoti.
8. Savelieva, E. (2021). Aholi orasida bepushtlikning tarqalishi va zamonaviy davolash metodlari. Moskva: Akademiya nashriyoti.
9. Vasilenko, A. P., & Gorbunova, M. P. (2016). Assisted reproductive technology: Advances and ethical considerations. *Journal of Reproductive Medicine*, 61(2), 112-120.
10. WHO. (2020). Infertility definitions and guidelines for its diagnosis and treatment. World Health Organization. Retrieved from <https://www.who.int>.